

Toimintaohjeita
kolmiportaiseen
tukeen

Sisällysluettelo

Toimintaohjeet 3-portaiseen tukeen

- Kolmiportaisen tuen malli
- Yleinen tuki
- Tehostettu tuki
- Eriytynen tuki
- Tukimuotoja
- Strukturointivinkkejä
- Eriyttämivinkkejä

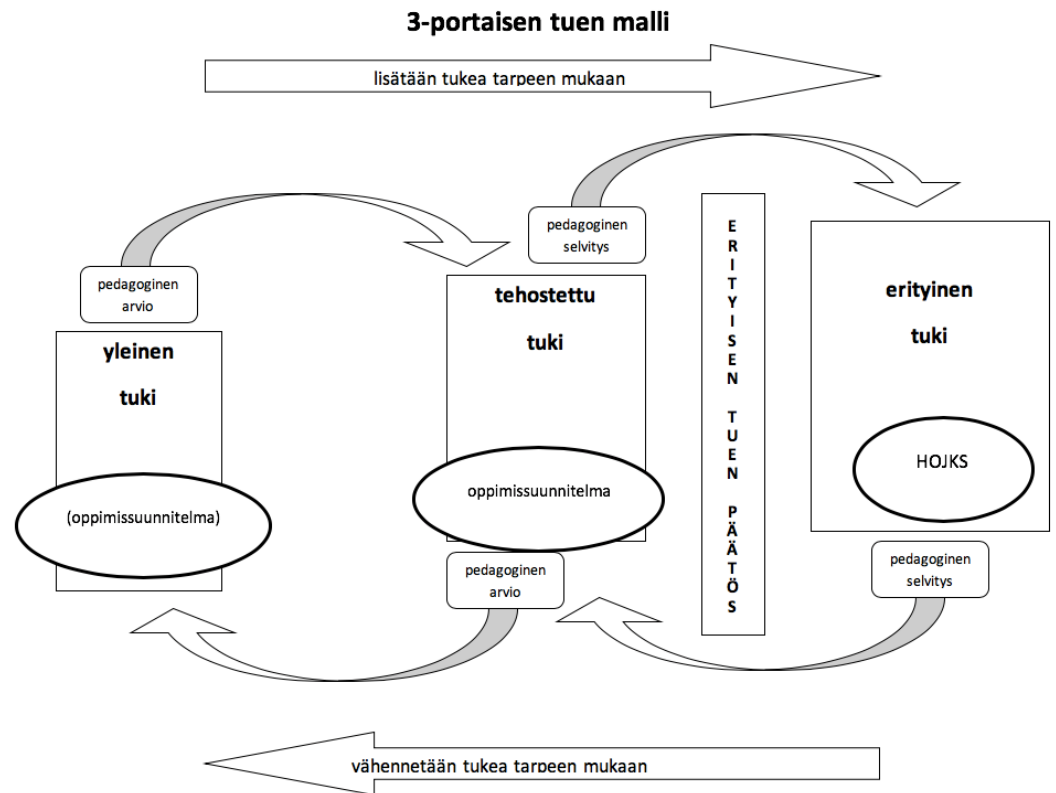
- Lähteet

KOLMIPORTAINEN TUKI

Tuki suunnitellaan yhteistyössä opettajien, huoltajien ja oppilaan kanssa sekä tarvittaessa monialaisessa asiantuntijaryhmässä.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen tasot ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki.

Oppilas voi olla vain yhdellä tuen portaalla kerrallaan.

Yleisen tuen vaiheessa

**Yleisen tuen antaminen kuuluu kaikille oppilasta opettaville opettajille.
Varhainen puuttuminen ja oppimisen tuki ovat ennaltaehkäisyyn olennainen perusta.
*Kts. Diat Tukimuotoja sekä strukturointi- ja eriyttämiskvinkejä***

Kuka?	Mitä tekee?	Pedagoginen asiakirja Wilma	Tuen vaihe
Opettaja, jolla huoli herää	Ottaa yhteyttä luokanopettajaan/ luokanvalvojaan.		Yleinen tuki
Luokanopettaja/ luokanvalvoja	Ottaa puheeksi huolen ja sopii mahdollisten tukitoimien järjestämisen oppilaan, huoltajan ja ko. opettajien kanssa.Luo Pedagogisen arvion Wilmaan ja lähettää kirjauspyynnön Wilma -viestinä oppilaan opettajille.	Pedagoginen arvio toimii työkaluna tiedon kokoamiseen (esim. pohjana vanhempainvarttiin, arviointikeskusteluun). Oppimissuunnitelma (tarvittaessa)	Yleinen tuki
Oppilasta opettavat opettajat	Suunnittelevat ja antavat tukea.Arvioivat tuen vaikutusta ja riittävyttä.Kirjaavat oppilaan koulunkäynnistä huomiot mahdolliseen Pedagogiseen arvioon.		Yleinen tuki
Muut asiantuntijat	Konsultointi tarvittaessa. (esim. erityisopettaja, kuraattori, terveydenhoitaja, koulupsykologi, sosiaalityöntekijä, perheneuvola)		Yleinen tuki

Jos yleinen tuki ei riitä, siirrytään tehostettuun tukeen.

Tehostetun tuen vaiheessa

Tehostettu tuki on oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin jatkuvampaa, vahvempaa ja yksilöllisempää tukea. Oppilas voi tarvita useampaa tuen muotoa. Yhteistyö ja suunnitelmallisuus ovat tehostetun tuen edellytys. Kts. Diat Tukimuotoja sekä strukturointi- ja eriyttämiskäytännöt

Kuka?	Mitä tekee?	Pedagoginen asiakirja Wilma	Tuen vaihe
Luokanopettaja/ Luokanvalvoja	Luo tai täydentää pedagogisen arvon ja lähettää kirjauspyynnön Wilma-viestinä oppilaan opettajille.	Pedagoginen arvio (tehostetun tuen tarpeen arviointia varten)	Yleinen tuki
Oppilasta opettavat opettajat	Kirjaavat oppilaan koulunkäynnistä huomiot Pedagogiseen arvioon.		Yleinen tuki
Luokanopettaja/ Luokanvalvoja Erityisopettaja voi olla mukana ja tukena, mutta päävastuu on luokanopettajalla/ luokanvalvojalla.	Huolehtii, että tehostetun tuen aloittaminen käsitellään moniammatillisesti yhteistyössä huoltajan ja oppilaan kanssa.Vie rehtorille tiedon oppilaan tuen vaiheesta.		Tehostettu tuki: Tuen määrä ja laatu muuttuvat ja samalla tiettyjen tukimuotojen painotus korostuu.
Rehtori/ apulaisrehtori/ koulunjohtaja	Kirjaa tuen vaiheen Primukseen, jolloin tieto näkyy Wilmassa oppilaan Koulunkäynnin tuki – lomakkeessa.	Koulunkäynnin tuki –lomake	Tehostettu tuki
Luokanopettaja/ Luokanvalvoja	Laatii Oppimissuunnitelman yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa.Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.	Oppimissuunnitelma	Tehostettu tuki
Oppilasta opettavat opettajat	Osallistuvat Oppimissuunnitelman laadintaan.		Tehostettu tuki

Jos tehostetun tuen tarvetta ei enää ole, tehdään pedagoginen arvio ja siirrytään takaisin yleisen tuen piiriin.
Jos tehostetusta tuesta huolimatta ei päästä toivottuihin oppimistuloksiin, tehdään pedagoginen selvitys ja siirrytään erityiseen tukeen.

Erityisen tuen vaiheessa

Erityinen tuki on tarkoitettu oppilaille, jotka tarvitsevat pitkäkestoista, säännöllistä ja vahvempaa tukea.

Kaikki tukimuodot ovat käytettävissä.

Kts. Diat Tukimuotoja sekä strukturointi- ja eriyttämiskivinkkejä

Kuka?	Mitä tekee?	Pedagoginen asiakirja Wilma	Tuen vaihe
Erityisopettaja/ Erityisluokanopettaja	• Laatii pedagogisen selvityksen.• Kerää ja kirjaa oppilaan opetuksesta vastaavilta opettajilta selvityksen oppilaan oppimisen etenemisestä ja arvion erityisen tuen tarpeesta.• Hyödyntää aikaisempia pedagogisia asiakirjoja sekä mahdollisia muita asiantuntijalausuntoja.	Pedagoginen selvitys (laaditaan erityisen tuen tarpeen arviointia varten)	Tehostettu tuki
Oppilasta opettavat opettajat	• Antavat oppilaan koulunkäynnistä huomiot Pedagogiseen selvitykseen.		Tehostettu tuki
Erityisopettaja/ Erityisluokanopettaja	• Huolehtii, että erityisen tuen aloittaminen käsitellään moniammatillisesti yhteistyössä huoltajan ja oppilaan kanssa.• Täyttää Erityisen tuen päätös -lomakkeeseen sovitun päätösesityksen.• Toimittaa Erityisen tuen päätös -lomakkeen liitteineen rehtorille/ apulaisrehtorille/ koulunjohtajalle.	Pedagoginen selvitys Erityisen tuen päätös -lomake	Tehostettu tuki
Rehtori/ apulaisrehtori/ koulunjohtaja	• Allekirjoittaa Erityisen tuen päätös -lomakkeen.• Toimittaa lomakkeen liitteineen sivistysjohtajalle.		Tehostettu tuki
Sivistysjohtaja	• Tekee päätöksen erityisestä tuesta.		Erityinen tuki
Hallinnon sihteeri	• Kirjaa erityisen tuen aloittamisen Primukseen, jolloin tieto näkyy Wilmassa oppilaan Koulunkäynnin tuki -lomakkeessa.	Koulunkäynnin tuki -lomake	Erityinen tuki
Erityisopettaja/ Erityisluokanopettaja	• Laatii HOJKS:n.• Erityisen tuen päätös -päivämäärä löytyy Koulunkäynnin tuki -lomakkeesta.	HOJKS	Erityinen tuki

Erityisen tuen päätös on määräaikainen. Se on tehtävä uudestaan 2. ja 6. vuosiluokkien aikana tai tarvittaessa.

Jos erityisen tuen tarvetta ei enää ole, tehdään uusi pedagoginen selvitys sekä Erityisen tuen päätös ja oppilas siirtyy tehostettuun tukeen.

Tukimuotoja		
Yleinen tuki	Tehostettu tuki	Erityinen tuki
<i>Ensimmäinen keino vastata tuen tarpeeseen. Tarvittaessa tehdään oppimissuunnitelma.</i>	<i>Tehostettu tuki on tietoisempaa, säännöllisempää, runsaampaa ja laajempaa. Käytössä useampia tukimuotoja yhtä aikaa. Oppilaille laaditaan oppimissuunnitelma.</i>	<i>Tuki, opetus ja ohjaus ovat yksilöllisesti suunniteltu. Oppilas opiskelee yksilöllisen opetussuunnitelman mukaisesti. Oppilas siirtyy erityisen tuen portaalle, mikäli jokin oppiaine yksilöllistetään. Erityisen tuen portaalle voi siirtyä myös oppilas, joka opiskelee kaikki oppiaineet yleisen opetussuunnitelman mukaisesti, mutta tarvitsee paljon tukea esim. itsesäätelyyn ja toiminnanohjaukseen.</i>
Kodin ja koulun yhteistyö	Kodin ja koulun yhteistyö	Kodin ja koulun yhteistyö
Strukturointi eli opetuksen rakenne suunnitellaan selkeäksi.	Strukturointi eli opetuksen rakenne suunnitellaan selkeäksi.	Strukturointi eli opetuksen rakenne suunnitellaan selkeäksi.
Tukiopetus	Tukiopetus	Tukiopetus
Yksilöllinen ohjaus	Yksilöllinen ohjaus	Yksilöllinen ohjaus
Eriyttäminen eli räätälöity opetus (menetelmät, tavat ja materiaalit).	Eriyttäminen eli räätälöity opetus (menetelmät, tavat ja materiaalit).	Eriyttäminen eli räätälöity opetus (menetelmät, tavat ja materiaalit).
Osa-aikainen erityisopetus	Osa-aikainen erityisopetus	Osa-aikainen erityisopetus
Oppilashuollon tuki (kuraattori, koulupsykologi, kouluterveydenhoitaja, koululääkäri ja muu moniammatillinen tuki)	Oppilashuollon tuki (kuraattori, koulupsykologi, kouluterveydenhoitaja, koululääkäri ja muu moniammatillinen tuki)	Oppilashuollon tuki (kuraattori, koulupsykologi, kouluterveydenhoitaja, koululääkäri ja muu moniammatillinen tuki)

Tukimuotoja		
Yleinen tuki	Tehostettu tuki	Erityinen tuki
Apuvälineet	Apuvälineet	Apuvälineet
Ohjaaja- ja tukipalvelut	Ohjaaja- ja tukipalvelut	Ohjaaja- ja tukipalvelut
Aamu- ja iltapäivätoiminta	Aamu- ja iltapäivätoiminta	Aamu- ja iltapäivätoiminta
Tukioppilas- ja oppilaskuntatoiminta Kummitoiminta	Tukioppilas- ja oppilaskuntatoiminta Kummitoiminta	Tukioppilas- ja oppilaskuntatoiminta Kummitoiminta
Oppilaanohjaus	Oppilaanohjaus	Oppilaanohjaus
Pienessä ryhmässä opiskelu	Pienessä ryhmässä opiskelu	Pienessä ryhmässä opiskelu
Samanaikaisopetus	Samanaikaisopetus	Samanaikaisopetus
Mahdollisuus muokata oppimisympäristöä oppilaalle sopivaksi, esim. kuulosuojaimet, rauhallinen työskentelypaikka, akustiikka-sermit ym.	Mahdollisuus muokata oppimisympäristöä oppilaalle sopivaksi, esim. kuulosuojaimet, rauhallinen työskentelypaikka, akustiikka-sermit ym.	Mahdollisuus muokata oppimisympäristöä oppilaalle sopivaksi, esim. kuulosuojaimet, rauhallinen työskentelypaikka, akustiikka-sermit ym.
Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu	Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu	Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu
Jopo-luokka	Jopo-luokka	
	Mahdollisuus pienryhmässä opiskeluun osa-aikaisesti tai pääsääntöisesti.	Mahdollisuus pienryhmässä opiskeluun osa-aikaisesti tai pääsääntöisesti.
	Erityinen painoalue	Erityinen painoalue
		Kokoaikainen erityisopetus
		Muut oppilaalle tarkoitetut erityisjärjestelyt, jotka kirjataan HOJKSiin.
		Oppimäärän yksilöllistäminen
		Toiminta-alueittain opiskelu

STRUKTUROINTIVINKKEJÄ

- Huolehdi oppituntien rutiineista ja selkeydestä.

- Selkeä oppitunnin aloitus:

- Anna oppilaille selkeä viesti tunnin aloituksesta järjestämällä lyhyt hiljaisuus alkuun.
- Kerro tunnin tavoitteet.
- Mitä työskentelymuotoja käytetään.
- Missä järjestyksessä asiat tehdään.
- Merkitse oppitunnin rakenne taululle.
- Selkeä oppitunnin lopetus:
- Mistä tiedetään, että ollaan valmiita.
- Järjestä hiljaisuus ja lyhyt kertaus opituista asioista.
- Merkitse kotitehtävät näkyviin, taululle tai Wilmaan.

- Mieti istumajärjestys.

- Pidä tehtävänannot selkeinä ja lyhyinä.

- Kerro oppilaille etukäteen, mitä tehdä, jos opettaja ei ehdi heti auttamaan.

- Merkitse asiat taululle selkeästi ja aina samaan paikkaan.

- Käytä selkeitä ja lyhyitä ohjeita. Anna mielellään yksi ohje kerrallaan hyödyntäen oppimisen eri kanavia, esimerkiksi auditiivisuutta ja visuaalisuutta.

- Muodosta ryhmät pedagogisin perustein.

- Käytä yksinkertaisia ja selkeitä käsitteitä: "Kirjoita, keksi, mieti, selitä, kerro, tee..." Käytä konkreettista kieltä.

- Vältä puhumasta liian pitkiä jaksoja ja toista tärkeitä asiat uudelleen.

- Varo puhumasta samaan aikaan, kun oppilaat kirjoittavat.

- Anna kannustavaa palautetta johdonmukaisesti, selkeästi ja välittömästi tilanteessa.

- Ennakoi siirtymätilanteita ja muutoksia.

- Pidä kiinni selkeistä säännöistä, sopimuksista ja seuraamuksista.

- Hyödynnä palkkiojärjestelmiä.

- Anna nopeille tekijöille takataskutehtäviä, ettei joutoaikaa jää liikaa.

- Noudata johdonmukaisuutta, selkeyttä ja järjestelmällisyyttä kaikissa toiminnoissa, esimerkiksi avun pyytämisessä, puheenvuoron pyytämisessä, musiikin kuuntelussa ja kännykän käytössä.

- Käytä monipuolisia työskentelytapoja. Hyödynnä auditiivisuutta ja visuaalisuutta ja järjestä vuorotellen yksilö-, pari- ja ryhmätöitä.

ERIYTTÄMISVINKKEJÄ

1. OPETUSJÄRJESTELYT

- Oppilas osallistuu tukiopetukseen yksin tai ryhmässä.
 - Oppilas osallistuu tukiopetukseen ennakoivasti.
 - Oppilas opiskelee ennakoivasti uuden asian, jolloin luokkatilanteessa, uuden asian käsittelyssä, hänellä on jo käsitys opiskeltavasta asiasta ja parempi mahdollisuus kokea osaamisen iloa.
 - Oppilaalla on käytössään koulunkäynninohjaajan tukea.
 - Oppilas osallistuu erityisopetukseen joko yksin tai ryhmässä.
-
- Oppilas saa erityisopetusta samanaikaisopetuksena muun ryhmän mukana.
 - Oppilas osallistuu toisen (saman, alemman tai ylemmän) luokkatason tunnille.
 - Oppitunnilla on mukana useampi opettaja.
 - Opetuksessa hyödynnetään joustavaa ryhmittelyä omassa luokassa (taitojen, opetussisältöjen, työskentelytyylien, sosiaalisten suhteiden tai kiinnostuksen kohteiden mukaan) tai eri luokka-asteen sisällä.
 - Opetuksessa hyödynnetään jakotunteja erilaisin ryhmäjaoin.
-
- Oppitunteja palkitetaan rinnakkaisluokan tai luokkatason kesken joustavan ryhmittelyn mahdollistamiseksi.
 - Opetusryhmiä pienennetään oppitunteja palkittamalla.
 - Koulupäivää lyhennetään väliaikaisesti (huom. vaatii hallinnollisen päätöksen).

2. OPPIMISYMPÄRISTÖ

FYYSinEN OPPIMISYMPÄRISTÖ

- Oppilaan istumapaikka sijoitetaan kauaksi häiriötekijöistä, esimerkiksi ovesta tai ikkunasta.
- Oppilaan ja luokan kanssa keskustellaan yksilöllisistä oppimistavoista ja –tarpeista.
- Oppilaan yksilölliset tarpeet sanallistetaan oppilaalle.

- Oppilas näkee taululle.
- Oppilaan työpiste säädetään sopivaksi, tarvittaessa rajataan sermein.
- Luokassa huolehditaan siisteydestä ja selkeydestä.
- Luokassa tavaroille on merkitty oma paikkansa.
- Luokasta karsitaan ylimääräisiä ärsykeitä.

- Luokkaan järjestetään erilaisia oppimispisteitä ja –tiloja.
- Koulun eri tiloja hyödynnetään eriyttämisessä.

PSYYKKINEN JA SOSIAALINEN OPPIMISYMPÄRISTÖ

- Luokkaa ryhmytetään.
- Oppilaalla kokeillaan yksilöllisiä välituntikäytäntöjä (rajattu välituntialue tai –aika, välitunnit aikuisen kanssa, sisävälitunnit).
- Uusia tilanteita ja siirtymiä ennakoidaan oppilaan kanssa.
- Opetusryhmiä on varioitu ja ne on muodostettu opettajan johdolla.
- Vuorovaikutustilanteita harjoitellaan.
- Esiintymistilanteita ennakoidaan ja eriytetään luokassa.

3. OPETUSMENETELMÄT

- Oppilaan kanssa harjoitellaan opiskelutekniikoita (esim. tarvittavat työvälineet, lukutekniikat, työskentelyvaiheet, kokeeseen valmistautuminen).
 - Luokassa on kuvallinen/kirjallinen tuki sanallisen ohjeen lisäksi.
 - Oppilas saa yksilölliset ohjeet työskentelylleen.
 - Oppilaalla tai luokassa käytetään toiminnanohjauskortteja.
 - Oppilas etenee yksilöllisesti sisältöjen osalta.
-
- Oppilaalla on yksilölliset suoritustavat tunnilla (esim. sanatasoiset vastaukset).
 - Oppilaan työskentelyaikaa luokassa yksilöllistetään (esim. Time timer).
 - Oppilaat opettavat toisilleen.
 - Oppilas saa vastata ja tehdä tehtäviä yksilöllisesti ja tehdä niitä esimerkiksi puhelimellaan tai tabletilla.
 - Oppilas saa erityttävät kotitehtävät (esim. erimittaiset tai erilaiset tehtävät, vain tiettyihin aineisiin keskittyminen).
-
- Oppilasta tuetaan kotitehtävien merkitsemisessä ja muistamisessa (läksyvihko, opettajan tai koulukaverin tuki).
 - Oppilas tekee kotitehtävät suullisesti tai kuvallisesti ja tallentaa ne.
 - Oppilaan koulupäivän struktuuria tuetaan (selkeät aloitukset ja lopetukset, päiväohjelma esillä).
 - Oppilas saa palautetta onnistumisistaan (esim. tarinat).
 - Oppilaalla on käytössään eriyttävää tai yksilöllistä opetusmateriaalia.
-
- Oppilaalle asetetaan yksilölliset tavoitteet ja oppilas on niistä tietoinen.
 - Oppilas kokeilee urakka-, pysäkki-, piste- ja projektityöskentelyä.

4. OPPIMISEN TUKIMATERIAALI

- Oppilaalla on käytössään ylimääräistä havaintomateriaalia (esim. Multilink-palikat).
- Oppilaalla on käytössään helpotetut kirjat, äänikirjat, alemman tai ylemmän luokan materiaalia.
- Oppilaalla on käytössään selkotekstit.
- Oppilaalla on käytössään tabletti tai tietokone.
- Oppilaalla on erityisiä järjestelyjä tarkkaavaisuuden ohjaamiseen (esim. sermit, kuulosuojaimet, stressipallot, piikkityyny...).

5. OPPIMISEN ARVIOINTI

- Oppilaan yksilölliset tavoitteet varmistetaan ja oppilas on niistä tietoinen.
- Oppilas osallistuu tavoitteiden asettamiseen ja niitä tarkastellaan säännöllisesti.
- Oppilas saa vaikuttaa siihen, miten osaamista ja oppimista arvioidaan.
- Itsearviointia harjoitellaan ja sitä tehdään säännöllisesti, myös työskentelyn aikana.
- Oppilaan kanssa pidetään säännöllisesti oppimiskeskusteluja.
- Oppilaan arviointina kokeillaan portfolioa, oppimispäiväkirjaa, esitelmää ja/tai projektia.

6. KOEJÄRJESTELYT

- Kokeeseen valmistautumista eriytetään kertomalla kysymykset etukäteen.
- Oppilas saa itse laatia koekysymykset.
- Oppilaalla kokeillaan suullista koetta.
- Oppilaalla yksilöllistetään kokeen ajankäyttöä.
- Oppilas saa tehdä kokeen osissa.
- Oppilaan tehtävän ymmärrys varmistetaan ennen koekysymyksiin vastaamista.
- Oppilaalla kokeillaan kotikoetta.
- Oppilaalla on täysin eriytetty koe (monivalintakysymykset).

LÄHTEET

- Roiha, A. & Polso, J. 2018. Onnistu eriyttämisessä. Toimivan opetuksen opas. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vitka, T. 2018. Laaja-alainen erityisopetus yläkoulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

